

formă concisă, de etimologie greacă. Semnificatul posedă accesibilitate fonică și grafică, poate fi destul de productiv dacă e vorba de derivate ale termenului, este stabil lingvistic și destul de frecvent în utilizare. Nu este un termen polisemantic, astfel că confuziile de sens sunt, pe cât posibil, evitate. Cu siguranță că în sfera de care aparțin, amândoi termenii circulă și sunt recunoscuți de către cercetători, dar unul din ei, datorită procesului de standardizare, a obținut întâietate în circulație. Politica lingvistică nu este doar despre păstrarea specificului național al unei culturi, limbi, ci și despre dezvoltarea unui anumit grad de accesibilitate al acestei limbi pentru utilizatorii ei. Neadaptarea și neangajarea într-un proces de standardizare înseamnă refuzul de a moderniza limba și de a le oferi utilizatorilor ei instrumente de comunicare necesare.

Un alt exemplu pe care îl oferim se referă la standardizarea de nivel internațional. Pentru anglicismul *marketing*, care înseamnă: "Ansamblul activităților prin care producția este orientată și adaptată cererilor prezente și viitoare ale consumatorului", utilizatorul român, ca și cel din alte limbi, va alege termenul internațional, în locul celui local, *comercializare* în cazul nostru. Astfel, vedem că se vor folosi expresii ca: strategii de marketing, marketing manager, branding marketing etc. în locul celor care ar utiliza termenul de *comercializare*. În această situație asistăm la un proces de aliniere al terminologiei de vânzări românești la cea internațională.

Deși din titlul de mai sus ar putea reieși că fenomenul standardizării terminologice s-ar afla în mijlocul unei relații antagoniste între globalizare și politica lingvistică, de fapt, fenomenul standardizării, este un produs al globalizării și politicii lingvistice în același timp. Racordarea, alinierea terminologiei, subsistem al lingvisticii la anumite standarde, rigori, nu diminuează *frumusețea* și identitatea lingvistică a unei limbi, ci o ajută să supraviețuiască, în contextul dezvoltării intense a științelor și tehnologiei.

Referințe bibliografice:

1. Bauman, Zygmunt. Globalizarea și efectele ei sociale. București: Ed. Antet, 2002
2. Budin, G., "Do we need an object theory?" in Draskau, J. K. and H. Picht (eds.): *Terminology Science & Terminology Planning/Theoretical Issues of Terminology Science*, Vienna, TermNet, 1994, 6p. 203-208.
3. Chiciuc Andrei, Corjan Angela, Ed. UTM, 130 pag., Chișinău, 2002.
4. Covianu, Elena. Cultura și valorile morale în procesul de globalizare. Cluj-Napoca: Editura Grinta, 2008.
5. Galinsky, C. e Nedobity, W., "International Terminology Standardization", în Infoterm, 12, 1989.
6. <https://dexonline.ro/>

ABORDAREA INTERDISCIPLINARĂ A TERMENILOR ȘTIINȚIFICI: CRONOTOPUL

INTERDISCIPLINARY APPROACH TO SCIENTIFIC TERMS: CHRONOTOPE

*Cotorcea Silvia,
grad didactic II, doctorandă,
IPLT Spiru Haret*

Rezumat: O societate educată este una în care învățătura devine în mod autentic un obicei pe care îl practicăm zi de zi. Bazele cunoașterii se pun în școală, iar un pilon important este alfabetizarea terminologică. Astfel, adaptându-ne la realitățile acestui secol, însușirea terminologiei științifice

nu trebuie să aibă un caracter mecanic. Or, succesul procesului educațional se racordează nemijlocit la linkurile „de afară” și pregătirea elevului pentru tot ceea ce urmează după finalizarea școlii. Considerăm necesar să se insiste pe o abordare interdisciplinară a termenului *cronotop*. Acest exercițiu poate explica subtilitățile textului și rolul spațiului și timpului asupra omului.

Abstract: An educated society is one where learning truly becomes a habit that we practice every day. The foundations of knowledge are laid in school, and an important pillar is terminological literacy. Thus, adapting to the realities of this century, the acquisition of scientific terminology must not have a mechanical character. However, the success of the educational process is directly connected to the "outside" links and the student's preparation for everything that follows after finishing school.

We consider it necessary to insist on an interdisciplinary approach to the term *chronotope*. This exercise can explain the subtleties of the text and the role of space and time on man.

Cuvinte-cheie: alfabetizare terminologică, interdisciplinaritate, literatură, cronotop.

Keywords: literacy terminological, interdisciplinary, literature, chronotope.

Învățarea înseamnă schimbare, iar cunoașterea temeinică și aplicarea abilităților fundamentale reprezintă premisele formării specialistului adecvat. În acest sens, adaptarea elevului dincolo de pereții școlii la realitățile lumii contemporane are la bază „o multitudine de forme (de comunicare) și de competențe culturale care construiesc și pun la dispoziție variatele relații și experiențe ce există între cei care învață și lume.” (Paulo Freire și Donaldo P. Macedo)

Astfel, dezvoltarea competenței de comunicare presupune și *alfabetizarea terminologică*, care este prezentă, într-o măsură sau alta, în procesul de predare-învățare-evaluare al fiecărei materii școlare.

Dicționarul explicativ definește termenul, pe de o parte, „cuvânt, expresie”, iar pe de altă parte, „fiecare dintre cuvintele sau grupurile de cuvinte care au o accepție specifică unui anumit domeniu de activitate. În alte surse, noțiunea de termen este sinonim pentru cuvânt. Unii cercetători din domeniul lingvisticii susțin că unitățile terminologice sunt monosemantice, fără conotații, aparținând aceluiași domeniu de studiu: medicină, economie, tehnică etc., dar se atestă și excepții.

Aria curriculară Limbă și comunicare, care are scopul de a dezvolta, în special, competența de comunicare lingvistică și competența lectorală, nu poate elimina un ansamblu de termeni care trebuie asimilați în cadrul disciplinelor respective.

„Limba și literatura, ca disciplină școlară integratoare, schițează câteva trasee spre terminologie:

- a) Pune în circulație termenii de lingvistică, teorie literară și comunicare, reluându-i, revenind la ei în clase diferite și lărgind, astfel, structura pe care se edifică pe parcurs cunoștințele-suport pentru competențele vizate.
- b) Prin subiectele de lexicologie, examinează aspecte de etimologie și dinamică a vocabularului, care se regăsesc în explicarea și funcționarea termenilor din varii domenii.
- c) Formează deprinderea de a defini cuvinte și, în mod special, termeni, fără a insista pe memorarea definițiilor, dar urmărind o logică a procesului.

- d) Creează o viziune generală asupra abrevierii/codificării grafice a termenilor, utilizării simbolurilor în limbaje științifice.
- e) Dezvoltă abilitățile de lectură, înțelegere și interpretare a textelor nonliterare, inclusiv științifice, a articolelor lexicografice și de enciclopedie, la care elevul ajunge ghidat de profesor sau din proprie inițiativă.” (2, p.41)

În felul acesta, cunoașterea terminologiei, având un caracter simplificat, adaptat vârstei, la disciplina limba și literatura română, începe încă din clasele primare. Unii termeni sunt repetați din clasă în clasă, având scopul de a-și completa definiția și a avea o viziune complexă asupra subiectului abordat conform curriculumului. În acest context, menționăm că treapta gimnazială este decisivă pentru procesul de alfabetizare terminologică. Elevul, la sfârșitul acestei etape, va și să definească termenul, să-l analizeze și racordeze la exemple proprii.

Chiar dacă termenii științifici sunt absolut necesari pentru formarea competențelor, documentele reglatoare la disciplină nu explică clar ce termeni trebuie puși în circulație, care sunt limitele cantitative ale studiului și nu exprimă o abordare didactică clară a terminologiei. Astfel, în urma acestor contradicții apar lacune în procesul de predare-învățare-evaluare, transformându-se din axarea pe formarea și dezvoltarea competențelor în asimilarea cunoștințelor.

În altă ordine de idei, un rol important în formarea competenței lectorale îl are teoria literară. Or ea înglobează termenii științifici necesari, care vor ajuta ulterior la o receptare profundă a textului literar și formarea unei viziuni clare dintre ficțiune și realitate. În ciclul primar, de regulă, sunt prezente elemente din termenii din domeniul teoriei literare, iar în gimnaziu aceștia poartă un caracter exhaustiv.

Un exemplu în acest sens sunt noțiunile *de spațiu, timp și cronotop*. De regulă, până în clasa a VII-a, elevul este învățat să răspundă la două întrebări legate nemijlocit de tema: *Momentele subiectului*:

Unde se desfășoară acțiunea? (spațiu)

Când se desfășoară acțiunea? (timp)

Conform terminologiei literare eșalonate pe clase, în clasa a VIII-a apare termenul de *cronotop* cu definiția-explicație:

Relațiile timp-spațiu prezente într-o narațiune poartă numele de *cronotop*. Definiția a fost propusă de teoreticianul rus Mihail Bahtin: „Vom numi cronotop (ceea ce în traducere ad litteram înseamnă „timp-spațiu”) conexiunea esențială a relațiilor temporale și spațiale, valorificate artistic în literatură.”

Astfel de termeni nu apar de multe ori în conținuturile curriculare și nu poartă după ei serii de exerciții. Contrar acestei constatări, termenul de *cronotop* necesită o explicare/ abordare complexă, având caracter inter- și transdisciplinar.

În felul acesta, Bahtin relevă că *spațiul și timpul* sunt „forme ale realității celei mai adevărate. Vom încerca să relevăm rolul acestor forme în procesul cunoașterii artistice (al viziunii artistice) concrete în condițiile genului romanesc. Deci, formele temporale-spațiale ale cronotopului literar nu sunt abstracte și invariante ca cele ale cronotopului fizic-matematic, pentru că ele au un conținut cultural-istoric determinat de conținutul istoric al creației culturale-umane.

Dacă timpul și spațiul fizic sunt percepute de om prin formele lor culturale, cronotopii culturali sunt reflectați în literatură prin reprezentările lor artistice create, teaurizate și dezvoltate în tradițiile istorice ale formelor conținutale ale genurilor literare. Orice imagine artistică are o structură cronotopică emergentă în punctele de intersecție a seriilor de imagini temporale și a seriilor de imagini spațiale ale tabloului artistic al existenței omului.

Astfel, în opera literară de orice gen (ca artă literară) timpul constituie principiul de bază al cronotopului, structura lui cvadridimensională, cronospațială, fiind determinată înainte de toate de tipul dominant de timp artistic:

- auto(biografic);
- istoric;
- „timpul autentic al ființei” (Heidegger)” (1).

În acest sens, e necesar de menționat faptul că nu ne propunem să realizăm sau să includem în procesul de predare-învățare-evaluare un studiu teoretic profund al termenului cronotop. Vom insista doar asupra unei analize și abordări, la modul practic, complexe/interdisciplinare, fără de care înțelegerea textului literar va avea caracter sincopat.

Pentru a demonstra integrarea armonioasă a cunoștințelor și competențelor formate în explicarea cronotopului literar, vom lua ca operă-exemplu pentru studiu, în clasa a VIII-a, cartea „Sălbaticii copii dingo” de Vasile Ernu. Textul artistic menționat prezintă cronotopul literar al orașului Chișinău în anii 1980, văzut din perspectiva adolescenților, „ultimilor copii ai imperiului”. Astfel, vom încerca să observăm situația extrapozițională la care receptorul trebuie să fie parte, pentru a i se dezvălui sensurile și rosturile *cuvântului*.

În context, este important să vedem că la baza creării unei imagini de ansamblu a tot ceea ce înseamnă Chișinăul anilor 80, în opera „Sălbaticii copii dingo”, stă *utilizarea limbajului istoric, respectând cultura comunicării*. Or, contextul istoric determină și scoate în evidență timpul și spațiul cultural, caracterul filozofic al acestuia, nuanțele psiho-emoționale predominante în societate și natura dialogică a conștiinței umane, aici în devenire.

Astfel, formarea competenței specifice, subliniate mai sus, la disciplina istoria românilor și universală se realizează de-a lungul anilor, operând cu unități de competență. În acest sens, considerăm oportun faptul de a prezenta mai jos evoluția unității de competență 1 și a evidenția pregătirea elevului din clasa a VIII-a pentru studiul faptelor de istorie:

V	VI	VII	VIII	IX
Identificarea termenilor specifici Preistoriei și Epocii Antice	Selectarea din text a termenilor pentru descrierea evenimentelor/ faptelor/ proceselor istorice.	Recunoașterea termenilor istorici din diverse surse de informare.	Descrierea evenimentelor/ proceselor istorice din Epoca Modernă.	Determinarea termenilor-cheie ce caracterizează evenimente/ procese/ fenomene istorice din Epoca Contemporană.

În urma celor evidențiate în tabel, observăm că studierea cronotopului operei „Sălbaticii copii dingo” de Vasile Ernu, anticipează procesul de predare-învățare-evaluare a unităților de conținut din Epoca Contemporană la disciplină, dar nu contravine cu rețeaua de cunoștințe și deprinderi intelectuale pe care elevul a acumulat-o de-a lungul claselor a V-a - a VIII-a.

În cele ce urmează vom încerca să demonstrăm, la modul practic, prin câteva exemple (nu demers didactic), aspectele teoretice ale termenului *cronotop*, în special faptul că, această noțiune nu poate fi utilizată pentru a răspunde doar la întrebările Când? și Unde?. Spectrul ei de analiză e mult mai mare și divers.

Cartea „Sălbaticii copii dingo” de Vasile Ernu prezintă adolescența ultimilor copii sovietici, în spate fiind „nebulul secol XX, iar în față, necunoscutul secol XXI”. Rutina melancolică îi copleșea: școală, vacanțe lungi etc., dar brusc, lumea lor este dată peste cap de o serie de evenimente istorice. Astfel, citind Bulgakov, ascultând „Kino” și urmărind filme occidentale, descoperă o altă lume, diferită de cea a părinților și bunicilor.

Un joc care ar facilita învățarea noțiunilor/evenimentelor istorice este „Efectul de domino”. „Această activitate se realizează cu ajutorul unui teanc de 20-30 de cartonașe asemănătoare cu piesele de domino. Profesorul creează cartonașe care au la unul dintre capete un termen/eveniment și la celălalt definiția lui. Jocul este organizat cu ajutorul regulilor pentru domino” (3,p.205), facilitând astfel învățarea unui număr mare de termeni/evenimente și semnificațiile acestora. Propunem un exemplu mai jos.

Fragmentul de text:

„La sfârșitul anilor 80, acea țară cenușie și uniformă care se presupunea că a construit un om unic, unitar - *homo sovieticus* - s-a trezit cu un Babel format dintr-o mulțime de triburi de o diversitate amenințătoare. În acele zile toată lumea credea în orice cu excepția comunismului.

Când URSS ne-a văzut în ce hal eram a făcut infarct și a dispărut.”

Perestroika	Ultima perioadă a epocii sovietice, reforma declanșată de Mihail Gorbaciov, ultimul conducător al URSS.
-------------	---

Un alt aspect important, ce ține de înțelegerea termenului *cronotop*, îl joacă imaginea/descrierea sectoarelor orașului în opera dată, diferită de cea din zilele noastre. O tehnică interesantă pentru un studiu amănunțit al structurilor cronotopice este „Mozaicul”. „Profesorul va împărți elevii în mai multe echipe (o echipă pentru fiecare sector: Centru, Botanica, Râșcani, Buiucani, Ciocana) și va desemna conducători de echipă. Roagă membrii echipei să citească/recitească atent opera și să extragă fragmente care descriu Chișinăul anilor 80, realizând o prezentare . Copiii vor putea utiliza fototeca orașului Chișinău prezentă la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, incluzând neapărat și imaginile actuale ale locurilor menționate în carte. Astfel, lucrările grupurilor sunt prezentate întregii clase, iar la sfârșit, profesorul administrează un scurt test și poartă o discuție de consolidare”. (3, p.212)

Câteva fragmente care pot fi folosite pentru studiu sunt:

1. „Am trecut de Sala cu Orgă și parcul Gorki - acolo se aflau hotelul, restaurantul și celebra cafenea Moldova, unde petreceam câteva ore bune din zi cu prietenii mei din centru.”
2. „Ciocana era un cartier nou, uriaș, opus cartierului vecin Râșcani. Aici aveai un bulevard mare, „ca la ruși”, și blocuri optzeciste mari, zdravene, înalte de opt etaje, cu spații largi între ele. Nu era prea multă verdeață. Asta avea să apară mai târziu.”

3. „Lângă Școala nr. 32, la Botanica, între Parcul Lazo și Valea Trandafirilor, aveam cinematograful Iskra, „Scânteia”, de prin 1970. Distrus. Amândouă erau cam de același model: săli mari, încăpătoare, scaune comode. Aici fugeam de la lecții. Prețul era derizoriu.”

În altă ordine de idei, prezentarea spațiului și timpului se află în raport de cauză-efect cu valorile cromatice existente în text, ceea ce determină natura psiho-emoțională a personajului-narator. Astfel, tehnica „Ce am văzut? Ce am auzit? Ce am simțit?” poate ajuta elevul să definească starea postelectorală și, îndrumat de cadrul didactic, să înțeleagă aspectul filozofic al termenului *cronotop*, făcând legătură și cu tezele lui Kant: „Noi percepem lumea potrivit unor forme și structuri care nu aparțin lucrurilor însele, ci aparțin sensibilității noastre.”

Fragmentul de text propus pentru analiză este:

„La școală mă uitam pe geam ore în șir ca la o fotografie. Stăteam și priveam trist, melancolic acei monștri minunați de la Ciocana. Mă tulburau atât de tare, că îmi venea să plâng. Nimic nu se compară cu centrala electrică a orașului.

Erau trei furnale, dacă îmi amintesc bine. Imense, cilindrice, din care veșnic ieșea fum. Această imagine pe care am văzut-o zi de zi, timp de un an, îmi provoca tristețe, atâta melancolie, încât mai mereu îmi dădeau lacrimile. Nu puteam să-mi explic de ce. Ce mă făcea atât de sensibil? Cum de monștrii aceia industriali trezeau în sufletul meu de adolescent începător atâta emoție? Nu cred că există pe lumea asta o poezie sau o pictură care să mă fi emoționat la fel de mult. Îmi plângea sufletul când le priveam. Durerea era atât de profundă încât îmi afecta corpul: îmi tremura carnea, simțeam intestinele cum se frământă împreună cu sufletul meu. Aveam și o senzație ciudată, de erotism involuntar. Acele coșuri imense, acele cazane industriale, ce-or fi fost, aveau asupra mea o putere mistică, metafizică.”

Pe lângă faptul că termenul *cronotop* are la bază aspectul istoric, cultural, filozofic, psihologic, el are și caracter *dialogic*. Or, așa cum afirmă Bahtin, „natura dialogică a conștiinței umane este definită prin natura dialogică a existenței în timp și spațiu”. Un fragment care susține această teză este:

„În 1988 străbăteam zilnic această distanță de maxim o oră. Dimineața eram cu unii, după-amiaza cu alții. Trăiam rupt între cele două lumi, două pătri sociale care se intersectau foarte rar. Aveau obiceiuri și valori diferite. Era o ruptură foarte greu de dus.

Aceasta este istoria adolescenței mele: cu sufletul rupt în două. O parte din el era cu *gopnicii* de la Ciocana, iar o parte cu copiii romantici ai „școlilor de elită” din centru. Luam troleul, îmi puneam căștile pe urechi și ascultam Kino, *Amicii mei*”.

În acest sens, nu ne propunem să analizăm profund noțiunea de *dialogism*, ci să comparăm mediile sociale menționate, efectele asupra comportamentului eroului, să vedem revoltele interioare și legătura personajului cu cele două lumi-muzica.

În urma celor menționate mai sus, observăm faptul că predarea calitativă a materiei nu se va face fără utilizarea termenilor științifici la limba și literatura română. Achizițiile cognitive ale copiilor depind de calitatea actului de predare și cantitatea termenilor propuși spre asimilare. Astfel, considerăm necesar abordarea interdisciplinară a termenului *cronotop*, fără a recurge la noțiuni teoretice complicate. Or, cronotopul este mai mult decât spațiu și timp, având o încărcătură semantică și emoțională importantă în procesul de receptare a textului literar.

Deci, așa cum afirmă și Doug Lemon în cartea sa „Cum să predai ca un campion 2.0”, „să știi să predai foarte bine reprezintă o artă. Fiecare artist -inclusiv profesorul- e un artizan, a cărui sarcină este să studieze un set de instrumente și să dezlege secretele utilizării lor. O daltă pare

banală, dar cu cât o înțelegi mai bine, cu atât mai mult te ghidează către a vedea ce este posibil”. De aceea recomandăm profesorilor să educe curiozitatea în comportamentul copiilor, ghidându-i în munca lor de cunoaștere a lumii și motivându-i să creeze dincolo de șablon. DAR, tot acest proces de „formare prin transformare” nu poate exista fără o bază teoretică bine pusă la punct.

Bibliografie:

1. Bahtin, Mihail Mihailovici, *Probleme de literatură și estetică*, Editura Univers, București, 1982;
2. Cosovan, O., Cartaleanu, T., Zgardan-Crudu, A. Boz, O., *Abordarea inter- și transdisciplinară a lexicului terminologic*, Chișinău, 2020;
3. Harold D. Stolovitch, Erica J. Keeps, *Formare prin transformare*, Editura Trei, București, 2017.

ALFABETIZAREA TERMINOLOGICĂ – MIJLOC DE ASIGURARE A
INTERDEPENDENȚEI DINTRE ABORDĂRILE TEORETICE ȘI CELE APLICATIVE ÎN
CONTEXTUL PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE ÎN GIMNAZIU
TERMINOLOGICAL LITERACY – A MEANS OF ENSURING INTERDEPENDENCE
BETWEEN THEORETICAL AND APPLIED APPROACHES IN THE CONTEXT OF
TEACHING ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN HIGH SCHOOLS

Angela PRODAN, profesor de limbă și literatură
română, grad didactic superior, LCI *Prometeu-Prim*

Angela PRODAN, teacher of Romanian language and
literature, higher teaching degree, LCI *Prometeu-Prim*

Rezumat: Elevul de azi, la încheierea școlarizării, trebuie să se afle în posesia unui pachet de competențe funcționale, care să-i permită a se integra cu succes în diverse sfere ale activității sociale. Competența de comunicare e prioritară în această listă, deoarece e fundamentală pentru studierea celorlalte discipline școlare, care au un obiectiv comun-de a le forma elevilor competențe transversale, utile în contextul social al globalizării și tehnologizării.

Fiecare disciplină, pentru a putea fi studiată, își are inventarul său de termeni științifici.

Capacitatea de a opera coerent cu termenii științifici din varii domenii, de a-i înțelege și a-i utiliza în procesul comunicării se numește alfabetizare terminologică. Bazele alfabetizării terminologice se pun în școală, la treapta gimnazială, când elevul învață toate materiile școlare clasice.

Alfabetizarea terminologică este condiția nr.1 și pentru studierea limbii și literaturii române, căci fiecare noțiune gramaticală sau de teorie literară, pentru a putea fi implementată cu succes în demersul didactic, presupune cunoașterea unui număr impunător de alți termeni atât din domeniul educației lingvistice și literar-artistică, cât și din sferile altor discipline școlare.